

Negentiende Hoofdstuk.

Over de Grens.

„Willen we naar Holland gaan?” had Moerman reeds dikwijls voorgesteld.

’t Leven werd al treuriger te Rousselare.

Tante Louise en de kinderkens waren ernstig ziek geweest, maar gelukkig toch beter geworden. En hoeveel ouden van dagen en jonge knaapjes en meisjes bracht men in die sombere maand naar ’t kerkhof.

Grijsaards waren niet bestand tegen de ellende, tegen zooveel ontberingen, zooveel ontroering, en kwamen pas tot rust, toen ze midden in dat oorlogsgewoel voor altijd ’t hoofd neerlegden.

Bij veel kinderen was de levenskracht gefnuikt door de vlucht en guur weder of door slecht voedsel, en ook menig klein grafje werd gedolven, waar soldaten, als ontijdig gestorven lagen, ver van hun geliefden . . . ver van ouders of vrouw en kroost.

Moerman gevoelde zich bezwaard over de toekomst. Wie weet welke ellende de burgerij nog wachtte. Honger kon een scherper zwaard worden dan dat van den Duitscher. En ziekte dreigde hier in de streek, waar zooveel lijken begraven waren.

En wat bond hem aan Rousselare? Hij kon in Holland misschien nieuws krijgen van zijn broer en diens gezin. Hij had nog niets vernomen. Er was geen postverkeer.

Ja, wat bond hem aan Rousselare! Naar Roozebeke mocht hij niet gaan. Kennissen, die het toch hadden gevaagd, hopen nog iets van hun bezittingen te redden, waren als bespieders gevangen genomen en opgesloten.

Naar Holland dan? En vrouw Moerman stemde toe.

Een pas kreeg de boer niet. Op de Kommandatur zei men hem, dat hij niet naar Holland behoefde te verhuizen en heel goed te Rousselare kon blijven.

Dan maakte Moerman ’t plan maar zonder pas te reizen. Velen deden dat. Aan de grens was het ’t moeilijkst, maar och, slimheid won het daar van de militaire macht.

En de boer, zijn vrouw en tante Louise besloten het er maar op te wagen.

Op een morgen vertrokken ze, langs Ardoije, Pitthem en Thielt, vermijgend toch de dorpen en de groote wegen.

Met de kinderkens was ’t een moeilijke tocht.

Den eersten dag bleven ze bij Thielt, ze hadden acht uur gereisd over een weg van vier uren. Ze sliepen bij een boer, die de zwervelingen gastvrij opnam.

Den tweeden dag bereikten onze vrienden Aalter en hadden ze denzelfden afstand gewandeld als den vorigen dag. En nogmaals vroegen ze een nachtleger op een hoeve, want Moerman wilde ’t weinige geld besparen.

De baas van de boerderij ried hem aan morgen tot Maldegem te reizen. Hij gaf een adres op en zei:

„Daar zult ge goed ontvangen worden. En mijn vriend zal u wel zeggen hoe ge over de grens kunt komen. Maldegem ligt maar een half uur van Holland.”

De derde dag brak dus aan. De tocht verliep weer goed. Op de kleinere wegen buiten de dorpen zag men geen soldaten.

Op 't aangegeven adres werden onze bannelingen weer vriendelijk onthaald. Och, de Belgen gevoelden het, dat ze nu elkander moesten helpen als leden van *één* groote familie, door 't zelfde harde lot beproefd, samen lijdend.

De Maldegemsche boerin had tranen van medelijden in de oogen, toen ze het verhaal over Roozebeke hoorde.

Och, zij zelve moest ook veel afstaan voor 't Duitsche leger; nu kwamen soldaten om een koe, dan om een voer hooi of stroo, maar 't gezin woonde toch veilig onder eigen dak en behoefde geen gebrek te vreezen.... Later.... maar men keek nu maar niet ver vooruit.

„Zoudt ge dezen nacht over de grens willen?” vroeg de boer.

„Is het ver?”

„Een half uur.”

„Ja, dan zou ik de reis maar willen eindigen,” antwoordde Moerman. „Is 't gevaarlijk?”

„Min of meer gevaarlijk is 't altijd, maar iemand zal u den weg wijzen. Er staan natuurlijk hier en daar Duitsche schildwachten; ze moeten op de vluchtelingen letten, vooral op de koeriers, die brieven over brengen. Maar elken nacht gaan er toch duizenden brieven door. Die kerels verzinnen allerlei listen. Zoodus, ge zult met een gids wel veilig in Nederland komen.”

„Maar hoe vind ik zoo'n gids?”

„Ik zal u er bij een brengen. Maar 't moet eerst goed donker zijn.”

De vluchtelingen hadden dus nog wat tijd.

Terwijl ze zaten te praten over den oorlog, kwam er een kramer op de hoeve. Over zijn rug hing een bak met garen, band, naalden, spelden, haken, oogen en ander spul, dat huisvrouwen noodig hebben. Hij verkocht ook potlooden, postpapier, inkt, pennen, kaarten.

De man bood de boerin echter zijn waar niet aan. Hij zette zijn bak in een hoek en ging bij de kachel zitten.

Uit de wederzijdsche begroetingen begreep Moerman, dat de marskramer een kennis was.

„Kijk, je komt net van pas,” zei de eigenaar der hoeve.

„Zoo?” vroeg de bezoeker.

„Je gaat naar Holland zeker?”

„Ja.”

„Die menschen moeten er ook heen. Je moet ze den weg wijzen.”

„Vluchtelingen?”

„Ja, en die al veel geleden hebben.”

De boer vertelde beknopt de geschiedenis van zijn gasten.

„Als 't zoo is, zal ik u gratis geleiden,” hernam de kramer. „Anders vraag ik daarvoor een belooning.”

„Die wil ik je ook gaarne geven,” zei Moerman.

„Nee, nee.... ik neem geen geld aan van menschen, die zooveel verloren hebben. Vragen rijke vogels men diensten, dan moet mijn gezelschap hun ook maar twintig, dertig frank waard zijn.”

„Dat is rechtvaardig,” gaf Moerman toe. „Gaat ge dikwijls over?”

„Dat hangt er vanaf. Soms driemaal per week, soms *één*maal. Nu kom ik van Kortrijk.”

„Zoo ver?”

„Ja, ik heb van daar brieven meegebracht en moet die in Holland posten voor Engeland en 't front. 't Zijn brieven

van ouders of van vrouwen, aan zoons, echtgenooten, die soldaat zijn, of brieven voor gevluchte burgers."

„En als de Duitschers die vinden?"

„Ja, dan sturen ze me naar een kamp in Duitschland, zooals 't met andere gebeurd is. Maar ze zullen me niet vinden."

De kramer nam zijn mars. De houten bak had een dubbele bodem. Tusschen den echten en valschen bodem was er ruimte genoeg voor een heel pak brieven.

„Er zitten er nu zeshonderd in," vertelde de man. „'k Vraag twee frank per brief, 'k heb dus twaalf honderd frank verdiend."

„Dat is een voordeelige reis," zei Moerman.

„Ja, maar 'k waag men leven. Als ik gezien word en vlucht, kan ik een kogel in mijn lijf krijgen. En dan weet ik niet, wat er in al die brieven staat, want ik heb geen tijd ze door te lezen. Misschien zijn er wel bij met inlichtingen over 't Duitse leger. Vonden de Duitschers die, dan zouden ze me als spion fusileeren. Ik waag dus mijn vel en mag wel een goede verdienste hebben. Men moet slim zijn. Ik ben nu kramer. Kom ik Duitschers tegen, dan bied ik hun stoutweg mijn waren aan. 'k Heb hier ook geïllustreerde briefkaarten, zakboekjes, postpapier, potlooden, sigaretten.... En de soldaten, die me de klandizie gunnen, vermoeden niet wat er onder al mijn rommel zit.

Nu denk je misschien, dat ik een ezel ben, om je dat alles te vertellen."

„Maar je begrijpt toch wel, dat ik je niet zal verklappen!"

„O, ik vertrouw je, maar ik ken je toch niet en in ons vak is zwijgen 't beste. Maar je mag nu alles weten, omdat ik mijn laatste reis doe als kramer. 'k Heb al weer wat nieuws bedacht. Altijd met dat bakje op mijn rug, zou

op 't laatst ook achterdocht kunnen wekken."

„Ja, je bent een slimme vogel genoeg, om je niet bij je kraag te laten grijpen," schertste de baas van de hoeve. „Men verzint van alles. Gisteren had ik een bezoeker, die een brief meedroeg op een witte lap geschreven. En die lap was binnen in zijn mouw genaaid. Brieven in schoenen, dat gaat niet meer, als ge met een pas langs de grensposten reist, want de Duitschers laten alle menschen zich ontkleeden tot op 't hemd. Maar er zijn listen genoeg te vinden."

„Kijk, daar komen twee soldaten 't erf op," zei de boerin. Vrouw Moerman verbleekte.

„Niet bang zijn," fluisterde de meesteres des huizes. „Ze zullen niets doen."

De twee soldaten traden binnen. Ze groetten en vroegen om eieren.

„Ik zal er halen," antwoordde de vrouw. „Zet-je."

„Koop je niets van me?" vroeg de kramer, op zijn mars wijzend. „Goed en billig."

Hij kende al heel wat Duitse woorden.

De soldaten bekeken zijn waar en de een nam eenige kaarten en de ander wat postpapier. Ze betaalden eerlijk, ook de eieren, die de boerin nu bracht.

„Om aan mijn vrouw te schrijven," zei de een, die 't postpapier had gekocht.

„Dus getrouwd?" vroeg de kramer.

„Ja."

„Und Kinder...."

„Drei...."

„En dan in den Krieg, 't is ongelukkig."

„Ja.... Maar we moeten gehoorzamen."

„Vrede ware beter, hé?"

„Ja, maar 't kan nog niet."

„De oorlog duurt lang.”

„Niet lang meer. We gaan eerst naar Calais, dan Engeland klein gemaakt, dan de Russen . . . 't Zal niet zoo lang meer duren.”

„Denk je . . . ?”

„Ja, ja . . .”

„Toch den winter nog.”

„Niet heel den winter.”

„Zweeg de leurder *) nu maar, dan gingen de Duitschers weg,” dacht vrouw Moerman, die zich toch niet gerust gevoelde.

Maar de man praatte door, over het weer en den komenden winter, tot de militairen eindelijk opstapten.

„Nog eten en om zeven uur op wacht,” zei een bij 't heengaan.

„'t Zal koud zijn.”

„Ja.”

„Zoo aan de grenzen staan . . . br . . . ik lig liever in mijn bed.”

„Ja, ist besser auch . . . Aber Krieg ist Krieg . . .”

„Ziezoo,” hernam de koopman, toen de Duitschers weg waren, „nu weten we toch, dat de grensposten om zeven uur afgelost worden. Dat is altijd de beste tijd om over de scheef **) te sluipen, want de aflossers en de afgelosten hebben 't dan druk met de ransels op te binden, een praatje te maken, enz. Ze vertellen ons zelf, hoe laat de aflossing gebeurt.”

„Ge zijt toch een slimme gast,” riep de boer lachend. „Dat zit met zes honderd brieven in zijn bak, verkoopt kaarten en papier en vraagt zoo, al vriendelijk babbelen, wat hij weten moet.”

*) Kramer.

**) Lijn, hier grens.

De grauwe Novemberdag liep ten einde. 't Werd al gauw donker.

„Eerst nog eens goed eten,” zei de vrouw des huizes, „dan zijt ge kloek.” *)

De tafel werd gedekt, maar 't echtpaar Moerman verkeerde te veel in spanning om de spijzen eer aan te doen. Waren ze maar veilig in Holland!

„Waar komen we nu eigenlijk?” vroeg Moerman.

„Over de grens bedoel je?”

„Ja, aan welk dorp?”

„Te Eede. De menschen noemen het Dee. Hebt ge kennissen in die streek?”

„Neen.”

„Dan gaat ge 't best een drie kwartier verder, naar Aardenburg, een stadje, waar veel voor de Belgische vluchtelingen wordt gedaan.”

„Is er daar een logement?”

„O, logementen zijn er ook, maar spaar je geld en logeer eenigen tijd in de kerk.”

„In de kerk?”

„Wel ja. Er zijn veel vluchtelingen in de Protestantsche kerk te Aardenburg en ze worden er goed verzorgd. Een beetje geld is gauw genoeg op.”

„'t Is waar.”

„Doe, zooals ik zeg.”

„In een kerk, dat is aardig,” **) zei vrouw Moerman.

„Er waren te veel vluchtelingen te Aardenburg. Men kon de menschen niet bergen. Te Sluis is 't ook zoo geweest. Daar waren er op een dag wel twintig duizend.”

„De Duitschers gebruiken bij ons de kerken wel als ambulance,” merkte Moerman op.

*) Versterkt.

**) Zonderling.

„O, en ze hebben in kerken paarden gestald. In oorlogstijd wordt er naar niets gekeken.”

Stof tot babbelen was er genoeg. En toch viel Moerman en zijn vrouw en tante Louise de tijd lang. Ze waren te veel in spanning.

Zoo'n reis en met die kindertjes! 't Moest eens slecht afloopen.... Vrouw Moerman had niet tegengestribbeld, zoo haar man voorgesteld had, maar in België te blijven.

En ook de boer aarzelde soms. Maar hij verlangde naar rust en veiligheid en wilde nieuws weten van zijn broeder en zijn gezin. Tante Louise zei weinig. Zij zou haar broer volgen.

De kramer daarentegen scheen zoo gerust, al ging hij straks kalmpjes hier naar bed.

„Gij kent zeker goed de wegen?” vroeg Moerman hem.

„'t Kleinste paadje. Zijt gij benauwd?” *)

„Neen, neen....”

„O, 't gaat zoo gemakkelijk. Tiens **) de kinderen zijn in slaap gevallen, dat is 't beste. We zullen ze dragen. En wij zwijgen natuurlijk. Geen woord zeggen. Ik ga voorop, gij volgt. Laat ik me vallen, je doet het ook. Blijf ik staan, gij 't zelfde. Alloh, ik zeg niet anders dan: doe wat ik voor doe. En in een half uur zijn we veilig in Holland, waar de Duitscher niets te vertellen heeft. En dan moogt ge van mijn part zingen en roepen, zoo luid ge kunt.”

Even voor half zeven begon de reis.

Moerman zijn vrouw en tante Louise dankten de hoevebewoners zeer hartelijk.

Al had de kramer zijn mars op den rug, toch wilde hij niet, dat een der vrouwen een kind droeg, maar nam het zelf in zijn sterke armen.

*) Bang.

**) Wel.

„Nu heb ik nog vergeten te zeggen, dat we over twee kanalen moeten,” sprak hij voor 't heengaan. „De Duitschers hebben de bruggen laten springen, dus moeten we varen. Maar 't is gemakkelijk.”

Vrouw Moerman werd niet rustiger door dit laatste bericht, maar wat kon ze anders doen dan zich maar aan 't geleide van den gids overgeven?

't Gezelschap trok nu langs een pad Noordwaarts.

Op den ouden toren van Maldegem sloeg 't half zeven.

Eigenlijk was 't in België nog maar half zes, maar de Duitschers hadden overal de klokken naar hun tijd geregeld. *)

't Pad voerde al spoedig door kreupelhout, dat de akkers bezoomde. De voeten zonken in 't slijk, 't water sijpelde in de schoenen, maar op zulke kleinigheden mocht men nu geen acht slaan.

Stil schreed men voort. Nu en dan bleef de leidsman staan. De anderen wachtten dan ook, angstig reeds, dat er onraad was.

Maar de kramer spitste telkens de ooren en luisterde of hij geen verdacht geluid opving.

Na eenige oogenblikken stapte hij verder. De kindekens sliepen rustig, onbewust van alles wat er gebeurde.

Plots klonk in de verte een schot... dan nog een... en een derde.

Vrouw Moerman slaakte een kreet.

„Zwijgen!” zei de gids op doffen toon. „'t Is niets... 't is wel een half uur van hier. Wat er ook gebeurt, geen woordje, geen zuchtje, hoort ge! We zijn hier veilig.”

De man luisterde weer even en vervolgde dan zijn weg. Na een kwartier zag men de vorm van hooge boomen. Als

*) Duitsche tijd is op den Belgischen een uur voor.

reuzen staken ze tegen de duisternis af.

„Blijf hier, tot ik terug kom,” fluisterde de kramer. „We zijn aan 't eerste kanaal.”

Hij legde zich met 't oor tegen den grond en kroop dan op handen en voeten weg.

Moerman was ongerust. De man moest nu eens niet terugkeeren. En hij stond hier met twee vrouwen en kinderen, in een hem geheel onbekende streek, waar hij in 't donker weg noch steg vinden zou.

„Och, Heere, waren we er maar niet aan begonnen,” zei zijn echtgenoot zacht.

„Stil, stil,” waarschuwde de boer.

De kramer bleef geen vijf minuten weg, maar 't scheen den wachtenden wel een uur toe.

Eindelijk kwam hij terug en sprak fluisterend:

„'t Is goed Geen vuiltje aan de lucht. We gaan overvaren Voorzichtig, ge staat nu bij 't water.”

De koerier wist, dat er hier voor de ingewijden, zooals hij, in een gracht onder takken en graszoden een soort van trog verborgen was *) die als schuit kon gebruikt worden. Hij had 't zonderling vaartuig uit de schuilplaats in het smalle kanaal gesleept.

De dijkhelling was steil en glibberig.

„Voorzichtig,” waarschuwde de kramer weer. „Ik zal eerst de kinderen naar beneden brengen.”

Hij deed dit en kwam dan terug om nog een passagier te halen. Twee moesten wachten, want de trog was te rank en te klein om allen samen over te zetten.

„De vader,” fluisterde hij. „De vrouwen hurken zich daar bij dien boom neer.”

Moerman wilde liever tot 't laatst wachten, maar de gids zei kort:

*) Dit alles is streng historisch.

„Doen wat ik zeg!”

De trog, voortgestuwd door een langen, stevigen tak, de riem van den kramer, gleed geruischloos naar den overkant.

Bevend van angst zat vrouw Moerman naast Louise achter den boom.

„Och, Heere, hoe zal dat afloopen?” klaagde ze.

„Goed! Die man kent den weg. Maar laten we zwijgen,” antwoordde haar schoonzuster.

O, wat duurde 't lang, eer de gids terug keerde.

Als er maar geen onraad was!

Maar neen, daar sloop de man weer naar boven en zei op gedempten toon. „Nu gij! Een voor een . . . geef mij de hand dek er om, 't is glad.”

De vrouwen waren veilig in de schuit en werden vlug naar den overkant gebracht.

De behendige veerman leidde zijn passagiers naar boven en wees ze een struik aan, waarachter ze moesten wachten, tot de trog in het tweede kanaal gesleept was *), dat slechts enkele meters verder lag. De kramer verhuisde dus zijn schuit, en keerde dan terug. Maar eerst legde hij zich plat ter aarde, om te luisteren Vlug sprong hij op en liep naar de wachtenden toe.

„Er komen menschen, denkelijk soldaten,” fluisterde hij. „Wees daarom niet bang! We houden ons achter dit kreupelhout verborgen en niemand kan ons zien. Maar mond dicht en, als ze dichtbij zijn, houd dan den adem in.

*) Deze kanalen loopen bijna evenwijdig door 't Noorden van Vlaanderen naar de Noordzee. 't Eene, de Leopoldsvaart, komt oorspronkelijk van Selzate, 't andere, de vaart van Schipdonck, van Deijnze. In de omgeving van Ecloo ontmoeten ze elkaar en loopen, als zij aan zij, naar Heijst aan Zee. In de grensafsluiting en 't grensverkeer spelen ze tijdens dezen oorlog een groote rol.

Zelf bleef hij kalm, maar de anderen joeg hij den schrik op 't lijf.

Nu moest eens een der kinderen wakker worden en beginnen te schreeuwen Wat dan? Vluchten konden ze niet Ze zaten tusschen de beide kanalen. En dan nog, vluchten met die kinderen!

„Daar komen ze,” fluisterde de koerier. 't Zijn soldaten Stil.”

Men hoorde stemmen. Ja, 't waren soldaten, want ze spraken Duitsch. Ze redeneerden druk Een lachte luid. 't Klonk als een klok door den stillen avond. De ander vertelde zeker iets grappigs.

En hier zaten burgers in doodsangst voor hen!

De soldaten stapten voorbij, niets vermoedend. Weer klonk de gulle lach De stemmen werden zwakker stierven weg.

„En nu vlug over!” zei de gids. De posten zijn aan 't verwisselen. De kans is goed. Eerst de kinderen, juist als straks”

De trog gleed weer door 't water Dan kwam de veerman om de vrouwen. Terwijl hij deze overbracht, klonk plots 't geschrei van een der kleinen.

De gids mompelde een verwensching.

Vrouw Moerman slaakte een kreet.

„Wil je zwijgen!” zei de man boos. „Moet je 't heelemaal bederven?”

't Kind schreide luider

De koerier scheen wat zenuwachtiger te worden. Toen hij vrouw Moerman aan wal moest helpen, deed hij het zoo onhandig, dat de arme boerin in 't water stapte.

„Hulp!” riep de ongelukkige in doodsangst.

De kramer trok haar aan den kant, snauwend:

„Zwijg dan toch zoo worden we allemaal verraden!”

't Kindergeschreeuw was bed aard. De man liet den trog in de steek, nam een kind op en sprak gejaagd:

„Vlug nu we zijn bij de grens.”

Hij zette 't op een loopen. De anderen volgden hem. O, wat een tocht!

En plots klonken stemmen van soldaten, die 't gerucht al gehoord hadden.

„Halt, halt!” riepen ze.

„Loopen, we zijn er haast!” zei de koerier.

„Loopen nog een honderd meters!” waarschuwde de gids. „De soldaten zijn nog een heel eind achter ons... Loopen, loopen . . . !”

„Ik kan niet meer!” gilte de boerin.

Tante Louise greep haar bij den arm en sleurde ze mee.

„In Gods naam, zwijg!” zei ze, zelf diep ontsteld.

Een schot klonk.

„Ze schieten!” jammerde vrouw Moerman. „Laten we ons overgeven, ze gaan ons doodschieten!”

Eensklaps rolden de beide vrouwen in een gracht. Maar iemand greep hen vast en trok ze aan den overkant, zeggend: „Niet meer bang zijn, ge zijt in Holland.”

„Is 't waar, is 't waar?” vroeg vrouw Moerman schreiend.

„Ja, we zijn in Holland gelukkig” bevestigde de koerier. „Maar met vrouwen ga ik nooit meer over.”

Allen hijgden van inspanning; de boerin en haar zuster zonken op 't gras neer Ze zaten in slijk en water maar letten er niet op. Ze moesten rusten

Een grensbewoner had hen uit de gracht, die hier beide landen scheidt, *) naar den Nederlandschen kant getrokken en zei nu lachend:

*) Later werd de grens afgesloten door een driedubbele draadversperring. De middelste draden zijn met electriciteit geladen. Wie ze aanraakt, wordt gedood.

„Ga daar toch niet zitten . . . wat verder is een herberg, daar brandt de kachel en is 't beter dan buiten.”

Aan de overzijde doemden schimmen op. 't Waren Duitse soldaten, maar de vluchtelingen waren buiten hun bereik. Bij de gracht hield hun macht op.

„Ge komt te laat!” spotte de koerier. „Ge moest langer beenen hebben . . . Goeden avond!”

De Duitschers antwoordden niet en verdwenen weer.

't Gezelschap begaf zich naar de herberg, waar de kachel heerlijk snorde.

De waard en zijn vrouw waren blijkbaar aan dergelijk bezoek gewoon, tenminste ze schenen niet verwonderd, maar zeiden vriendelijk:

„Gaat zitten mensen . . . 't Is hier goed warm.”

Ze kenden den koerier en begroetten hem lachend.

„Eind goed, al goed,” zei de kramer. „De mensen en brieven zijn over, maar 't ging vanavond langs 't kantje af. 'k Had alles toch zoo goed berekend. We konden net over tijdens 't verwisselen der posten, maar eerst dat kindergeschrei, en toen dat vrouwtje daar met haar roepen en gillen . . . De Duitschers hebben 't gehoord en sneller geloopt dan gewoonlijk, hopen een goede vangst te doen. Nu we zijn er, dat is 't voornaamste.”

„Ik wist ook niet meer, wat ik deed,” verontschuldigde zich vrouw Moerman, die erg bleek zag. 'k Dacht dat ik ging verdrinken . . .”

„Och de vaart was daar niet zoo diep,” hernam de koerier.

„Is madam in 't water gevallen?” vroeg de waardin.

„Een misstap,” verbeterde de kramer. Ge zijt zeker maar nat tot aan de knieën . . .”

„Tot aan 't middel . . .”

„Konden we maar droge kleren krijgen,” zei Moerman

bezorgd. „Hoe ver zijn we van Aardenburg?”

„Een goed half uur,” antwoordde de waard.

„Kunnen we geen karretje huren?”

„Ja, hier in de buurt . . . Wil ik er men jongen om zenden?”

„O, als ge zoo goed wilt zijn.”

De vluchtelingen bestelden koffie en de warme drank deed hun goed.

De kinderen waren weer in slaap gevallen.

„Wat een reis. Die vergeet ik van mijn leven niet,” zei hun moeder, welke nu toch wat van de schrik bijkwam.

„We hadden dood kunnen zijn.”

„Hebben ze naar u geschoten?” vroeg de herbergier. „'k Meende schoten te hooren.”

„Ja, maar ze vuurden toch in 't wilde,” zei de gids.

„Ge kunt door een verdwaalden kogel ook getroffen worden,” hernam de kastelein. „Ja, zulke reisjes zijn altijd gevaarlijk. En toch komen er zelfs op klaarlichten dag mensen over. Maar er zijn bij de grens al mensen gedood.”

„Is 't waar?” vroeg Moerman.

„Ja, ja . . .”

„Maar sommigen zijn ook onvoorzichtig,” beweerde de gids.

„Wat moet ik je nu betalen?” vroeg Moerman hem.

„Niets.”

„Maar . . .”

„Niets, zeg ik. Ik heb je beloofd je gratis over te brengen en ik neem geen cent aan.”

„Dat kan toch niet . . .”

„En waarom? . . . Toe, toe, ik heb meer dan duizend frank verdiend . . .”

„Dan moet ik u toch hartelijk bedanken.”

„Onnoodig, vriend.”

„Ons zoo den weg wijzen en in 't gevaar bij ons te blijven! Je hadt veel eer over de grens kunnen zijn.”

„En jelui door de Duitschers laten pakken, hé? Neen, die eer gun ik ze niet.”

Weer kwamen er drie mannen binnen.

„Nog drie uit België!” zei de waard.

„Ja,” antwoordde een van de nieuwe bezoekers. „Geef ons wat warms . . . we hebben 't koud.”

„Door de kanalen gekomen? Natuurlijk, er is geen andere weg.”

„Er door gezwommen . . . We bonden de kleeven in een bundeltje op 't hoofd.”

„En met dit weer zwemmen?”

„Wat wilt ge . . . Ik kom van Gent, mijn kameraden zijn Franschen, ze kennen geen Vlaamsch.”

„En komen ze nu uit Frankrijk?” vroeg de koerier.

„Ja, van Rijssel. Ze willen naar 't leger en moeten dezen grooten omweg over Holland en Engeland maken, want Rijssel is in de handen der Duitschers.”

„Ja, dat weet ik. Ze gaan dus vechten.”

„Ja . . . O, er komen veel jonge mannen uit Frankrijk! En vrouwen ook, die hun echtgenoot of zoon aan 't front willen bezoeken. 't Zijn lastige reizen. Eerst langs allerlei stille wegen uit Frankrijk naar de Nederlandsche grens . . . en natuurlijk meestal te voet . . . en dan over de grens zelf. Gisteren hebben de Duitschers bij Bouchaute nog zoo'n Franschman doodgeschoten.”

„Bij de grens?”

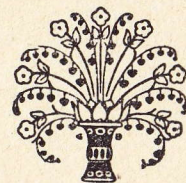
„Ja . . . Hij was geen twee minuten van Holland.”

„'t Zijn toch wreede tijden!” zei vrouw Moerman. „Wat telt een menschenleven nog?”

„Ja, en wat zal er nog al gebeuren,” hernam de Gente-naar. „Die oorlog kan lang duren!”

De komst van 't karretje maakte een eind aan 't gesprek.

De familie Moerman, en de koerier, die ook naar Aardenburg moest, klommen op 't voertuig, dat eerst traag door een slijkerigen binnenweg sjokte, maar dan over een keiweg snel naar de kleine stad reed, waar zooveel vluchtelingen rust en verzorging hadden gevonden.

EEN VLAAMSCH GEZIN IN OORLOGSTIJD

DOOR A. HANS

ALKMAAR. GEBR. KLUITMAN